

ליקוטים נפלאים פרשת וארא

"וידבר אלוקים אל משה" (ו, ב)

וברש"י הק': דיבר אתו קשות. ויש לתמוה מה היה למשה לומר הרי מסר נפשו עבור קושי השעבוד של בני ישראל, וזה תפקידו של מנהיג אמיני, ולמה הקפיד ה' עליו. ויש לפרש עפ"י מה שדרשו חז"ל (סנהדרין מו) על הפסוק 'עמו אנכי בצרה' שכאשר סובלים בני ישראל צער שעבוד מלכיות גם השכינה בגלות ואומרת קלני מראשי קלני מזרועי, ולכן נדרש מאתנו לעורר רחמי שמים על צער השכינה וממילא תבא גם ישועת ישראל, אבל משה רבינו הזכיר 'למה הרעות לעם הזה' ולא כלל את צער השכינה שקודמת לתפילה לפני צערם של בני ישראל, ולכן דיבר אל משה 'ויאמר אליו אני ה' דהיינו שגם אני בצער כי אני ה' בגלות יחד עם בני ישראל, והיה לך להצטער על השכינה. (תורת מהרי"ץ)

(זהו"ק ח"ב טז, ב) ותראה שכבר בגלות מצרים היו ארבע יציאות ממצרים, בגדר של הכנה לארבעת הגאולות שייגאלו ישראל. והנה היציאה הראשונה הייתה כאשר חזרו השבטים ממצרים לאביהם, בכדי להביא עמם את בנימין למצרים, והיציאה השנייה הייתה בחזרתם ליעקב אביהם על מנת להביאו למצרים, השלישי כאשר יצאו לקבור את יעקב במערת המכפלה כאשר צווה אביהם, ואילו היציאה הרביעית היא ביציאת מצרים עצמה. כך שיצאו ממצרים ד' פעמים, כנגד ארבע הגאולות מארבע הגלויות: מצרים, בבל, יוון, אדום בהיות גאולת מצרים מקור ושורש לכל הגאולות. (הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע)

"אלה ראשי בית אבות בני ראובן... ובני שמעון... ואלה שמות בני לוי" (ו, יד-טז)

כתב השל"ה הקדוש: "קשה, למה אמר תיבת 'שמות' אצל לוי יותר ממה שאמר בראובן ושמעון? כי שבט לוי לא היו בגלות. ולוי ידע דבר זה ורצה להשתתף בצרת הצבור, מה עשה, קרא שמות לבניו על שם הגלות, דהיינו שם 'גרשון' על שם כי 'גרים' הם בארץ לא להם, ושם 'קהת' על שם שיניהם 'קהות', ושם 'מררי' על שם 'וימררו' את חייהם, זהו שאמר ואלה שמות בני לוי. ומכאן ילמוד האדם להשתתף בצער הציבור אע"פ שאין הצרה מגעת לו."

"תנו לכם מופת" (ז, ט)

היה צריך להיות 'תנו לנו' מופת'. אלא שכשקוסמים עושים מופת, הם עצמם יודעים שאין בזה מאומה מלבד אחיזת עינים. ורק לאחרים זה נראה כפלא. אבל הפלאים שנעשים בכוח אלוהי, הם עצמם מתפלאים על יכולתם לעשות ניסים. ועל כן אמר "תנו לכם מופת", שגם לכם יהיה זה למופת.

"ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע" (ח, ב)

וברש"י צפרדע אחת הייתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים. לכאורה, מדוע אם כן המשיכו המצרים להכות את הצפרדע? אומר הסטייפלער זצ"ל: מכאן כשמידת הכעס והנקמה בוערת באדם, כשרוצה להינקם מאויביו, אינו יכול לשלוט על עצמו, ואף כשרואה כשהוא מחזיר לחבירו הוא רק מפסיד מכך, אין הוא יכול להפסיק, מגודל הנקמה שבערת בו.

"ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כה' אלקינו" (ח, ו)

מקשין העולם, למה לא שאל פרעה שהצפרדעים המצערות אותו כל כך יעזבוהו תיכף ומיד אלא הרחיב הזמן עד למחר.

"הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים" (ו, ב)

דרשו בב"מ מן הכתוב 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה' (ירמיהו טו, יט), צדיק גוזר והקב"ה מקיים. אבל נראה שזה דווקא מדה כנגד מדה לישראל עם קדוש, שהם סרים למשמעתם של חכמי התורה, ומבטלים דעתם נגד דעת תורה הקדושה, וככל היוצא מפיהם יעשו, לכן יש גם כח לצדיקים לבטל מישראל כל גזירות קשות ורעות, ושומעים לאמרי פיהם גם בשמים. אבל אם ח"ו בני ישראל אינם מאזינים לציווי הצדיקים, אז גם בשמים אין שומעין להם, ואין להם הכח של 'כפי תהיה'. וזה מה אמר משרע"ה: "הן בני ישראל לא שמעו אלי", ואם בני ישראל אינם סרים למשמעתי "ואיך ישמעני פרעה"? איך אוכל לבטל הגזירות מעליהם "ואני ערל שפתים" שאז אין לי הכח של 'כפי תהיה' לפעול במאמר פי על דרך צדיק גוזר והקב"ה מקיים. (שפע חיים)

"ולא שמעו אל משה וכו'" (ו, ט)

כתב רש"י: "חבל על דאבדין ולא משתכחין". אמר ר' נפתלי מרופשיץ חבל על שאנשי "על", אנשי המעלה, שאבדו ואינם, ו"לא", כלומר אפסים, אנשים שאין בהם מאומה, "משתכחין", משתלטים ותופסים מקום בראש.

"ואני ערל שפתים..." (ו, יב)

משה לימד בזה זכות על ישראל. מה שאין שומעים לו אין זה בגלל שאין רוצים לשמוע דברי ה'. אלא מחמת "ואני ערל שפתים", אינני מחונן בכישרון הדיבור ואינני מושך את לבם. (שפת אמת)

"להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" (ו, יג)

ידוע ומפורסם הדבר כי גלות מצרים היא שורש כל הגלויות ואילו יציאת מצרים היא שורש כל הגאולות, כמו שאמרו חז"ל

ליקוטים נפלאים פרשת וארא

"והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן לבלתי היות שם ערוב" (ח, יח)

אמרו חז"ל בגמרא (סנהדרין צח.) אין בן דוד בא אלא או בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב, וקשה דבשלמא בדור שכולו זכאי ניחא, אבל איך יבוא בדור שכולו חייב, ופירשו שהכוונה שלא יהיו אנשים שמעורב בהם טוב ורע, אלא או שיהיה צדיק או רשע, ולא זה וזה יחד, וזהו עיכוב הגאולה, וזה נרמז כאן בכתוב, "והפליתי את ארץ גושן ביום ההוא" הכוונה ביום אשר יהיה הגאולה העתידה כמ"ש 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' (זכריה י"ד), ואז יהיה ברור האמיתי, ויפריש ה' את הזכאי מן החייב 'לבלתי היות שם ערוב' שלא יהיה יותר תערובת רע בטוב רק או כולו זכאי או כולו חייב. (אמרי יוסף)

"ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל ה'" (ח, כו)

מדוע התפלל משה שוב ושוב שיסורו המכות ממצרים? וכי לא עדיף שיגדל סבלם עד שיוכרחו לשלח את ישראל? השיב רבי בונים מפשיסחא: מטרה נעלמת הייתה למשה בתפילתו זו: הוא זה שגרם בכח תפילתו שישבו מערכות הטבע לאיתנם וכך הוטבע לדורות שיוכל כל צדיק לשוב ולשנות את מערכות הטבע כדי להיטיב עם בן ישראל. וזה עומק כוונת הכתוב בתהילים קי"א, "זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה'". ועוד מפיו הקדוש: "סבלות" זה מלשון "סבלנות". הגלות הכי גרועה היא זו שכבר התרגלו אליה. אומר הקב"ה "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים" אם כבר התרגלתם למצב שאתם נושאים וסובלים את הגלות ואין הדבר מטריד אתכם, אסור לשהות עוד והגיע השעה להוציאכם משם.

"כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה'..."

(ט, כט)

אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהייתה מלאה גילולים (רש"י). מדוע דווקא במכת ברד הקפיד משה לצאת חוץ לעיר ולהתפלל, ובכל שאר המכות לא הקפיד שתהיה תפילתו מחוץ לעיר? ויש לומר דהנה ידוע שצאן היו עבודה זרה של מצרים. והנה כאן במכת ברד כתוב: "הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים". נמצא שהיו צאן ובקר בתוך העיר, דהיינו עבודה זרה של מצרים. משום הכי התפלל עתה חוצה לה. אבל בכל שאר המכות היו כל הצאן מחוץ לעיר, לפיכך היה יכול להתפלל בתוך העיר. (הרבי ר' העשיל)

עוד יש לדקדק במה שאמר משה רבינו "למען תדע כי אין כה", היאך יראה ע"י הסרת הצפרדעים כי אין כה'. ונראה שדבר זה עצמו שפרעה יאמר שיסורו הצפרדעים למחר ולא היום, זה גופא היה מן השמים, ודיבור של פרעה היה מסור ביד הקב"ה ולא היה ברשות עצמו. וזהו שאמר לו משה: "כדברך", היינו שתקח לך ראי' מדברך, שהרי באמת אתה רוצה שהיום כבר ילכו הצפרדעים, ומ"מ אף שאתה הוגה כך בלבך לא תוכל להוציא דבר זה מפ"ך, רק אמרת למחר, וא"כ מזה תקח מסור "למען תדע כי אין כה" אלקיננו", כי הוא מנהיג את העולם, וממנו מענה לשון...

"ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים.. ויעש"

ה' כדבר משה וימתו הצפרדעים" (ח, ט)

החפץ חיים שואל: מדוע במכת הצפרדעים, מיד כאשר התפלל משה לה', נעתר לו והסיר את המכה מארץ מצרים? ואילו כשבני ישראל היו במדבר, ופגעו בהם הנחשים, לא הועיל משה בתפילתו מיד והקב"ה אמר לו: "עשה לך שרף ושים אותו על נס" - וכל הרואה את נחש הנחושת הנמצא במקום גבוה - יחיה? החפץ חיים משיב על כך: כי עוון לשון הרע חמור מכל המעשים הרעים. ולכל צרה מועילה תפילה. לכן, במצרים נשמעה תפילתו והוסרו מיד הצפרדעים. אך, לעם ישראל במדבר, הנחשים באו בעקבות עוון לשון הרע, ובבית דין של מעלה מדקדקים מאד בעוון הזה כחוט השערה. לכן לא נעתר לו ה' מיד, אלא אמר לו לעשות נחש שכל מי שיביט בנחש מיד יכוון לבו לאביו שבשמים, וישוב בתשובה בעצמו ובזאת יחיה. יוצא איפה, שההבדל איננו בסוג החיה, אלא בסוג העוון שעליו באה החיה...

"וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן"

השדות" (ח, ט)

כתוב בדעת זקנים עה"ת שהצפרדעים שנכנסו לתנורים לא מתו והטעם כי מסרו נפשם לעשות רצון ה' ונכנסו לתנורים למרות שיכלו לעשות רצון ה' באופן אחר, ולהיכנס לבתיהם ולאוכל וכד' ולא דווקא לתנור, ובכל זאת נכנסו על מנת להישרף, נתן להם ה' שכרם, שלא מתו כמו שאר הצפרדעים שבשדות ובחצרות שהם כן מתו, ומקשים העולם מדוע אצל הכלבים שסתמו את פיהם ולא נבחו כשבני ישראל יצאו ממצרים, וקיבלו שכרם שכל נבלה וטריפה לכלב תשליכון אותו, וזה היה שכר עד סוף כל הדורות, שייולדו מן הכלבים האלו, וכאן בצפרדעים קיבלו רק הם שכרם ולא זרעם, אלא מכאן חזינו ש'לסגור הפה' זה עבודה יותר קשה מאשר להיכנס לתנור בוער, ולכן הכלבים שסתמו פיהם קיבלו גם דורותיהם שכר זה, משא"כ הצפרדעים. וקל וחומר אנו שנתאמץ לשמור על פינו ונסגור אותו בשעת הצורך, ודאי יראה ה' וישפיע לנו מטובו, עד סוף כל הדורות. (חכמי המוסר)